

Eksamenskarakterer i ungdomsskolen og kommunenes ressursbruk

I vår ble det offentliggjort karakterstatistikk for 10. klasse. Både standpunktkarakterer, eksamenskarakterer, orden og oppførsel er publisert av Læringssenteret (www.ls.no/utdanningsstatistikk/kar_grs_tab.asp). Media har vært interessert i å sammenligne karakterene i kommunene og hvor mye ressurser kommunene bruker i grunnskolen. Kommunal Rapport (søk på karakterer på www.kommunal-rapport.no/index.db2) og Adresseavisen (www.adressa.no/nyheter/article.jhtml?articleID=331268) mener at det ikke er noen sammenheng. Dagsavisen slår imidlertid stort opp 20. juni 2002 at kommunene med de beste avgangskarakterene også bruker mer penger på undervisning enn kommunene med de dårligste karakterene (<http://www.dagsavisen.no/innenriks/2002/06/662448.shtml>). Jeg skal her vise at Dagsavisen ikke har grunnlag for sin påstand.

Dagsavisen hevder å bruke avgangskarakterer til å sammenligne kommunene. Med avgangskarakterer menes vanligvis alle karakterene på vitnemålet, både standpunkt- og eksamenskarakterer. Det viser seg imidlertid at Dagsavisen ikke bruker eksamenskarakterer når kommunene sammenlignes. De bruker standpunktkarakterer. Det er misvisende å framstille bruk av standpunktkarakterer som om man faktisk bruker avgangskarakterer. Journalisten som har skrevet oppslaget sier på e-post at ” Karakterene vi har brukt er kommunenes gjennomsnittskarakterer i skriftlige fag, altså gjennomsnittet for standpunktskarakterer. ... Grunnen til at vi ikke har brukt eksamenskarakter er at det er flere kommuner som ikke har oppgitt disse karakterene.” Dette er dårlig argumentasjon. Riktignok er det få kommuner der elever har hatt eksamen i både norsk, matematikk og engelsk. Men det er kun en kommune hvor det er opplysning om standpunktkarakter men ikke noen eksamenskarakter.

Det er en vesentlig forskjell på eksamens- og standpunktkarakterer. Ved eksamen sammenlignes elevene med elever i andre skoler og kommuner, men ved standpunktkarakterer er enkeltlærernes egne vurderinger og synspunkter sentrale. Det sier seg selv at det er vanskelig for en lærer å ha en klar og entydig vurdering av hvordan elevene i hennes klasse presterer i forhold til elever andre steder. Det må nødvendigvis være et mye større innslag av subjektive vurderinger når standpunktkarakterer bestemmes enn når eksamenskarakterer bestemmes. Det er nettopp derfor man har eksamener. En meningsfull sammenligning mellom kommuner må derfor baseres på eksamenskarakterer.

La meg først benytte den veldig enkle og grove metoden som Dagsavisen bruker til å vurdere betydningen av ressurser i skolen. I Dagsavisen sammenlignes ressursbruken i de 10 kommunene med best karakterer med de 10 kommunene med dårligst karakterer. Dagsavisen bruker gjennomsnittlig standpunktkarakter for alle skriftlige fag, derfor bruker jeg gjennomsnittlig skriftlig eksamenskarakter for de fag der det har vært eksamen i hver enkelt kommune.

Hvordan skal man måle ressursbruken i skolen? Dagsavisen baserer seg på netto driftsutgifter til undervisning per elev, som er totale driftsutgifter til undervisning fratrukket noe (blant annet særskilte tilskudd fra staten). Et bedre mål på tilgjengelige ressurser er totale (brutto) driftsutgifter til undervisning. Jeg bruker begge deler i tabellen nedenfor. Tallene i tabellen er hentet fra Statistisk Sentralbyrå sin publikasjon av utgifter i grunnskolen (www.ssb.no/grs_kostratab-2002-06-20-01.html).

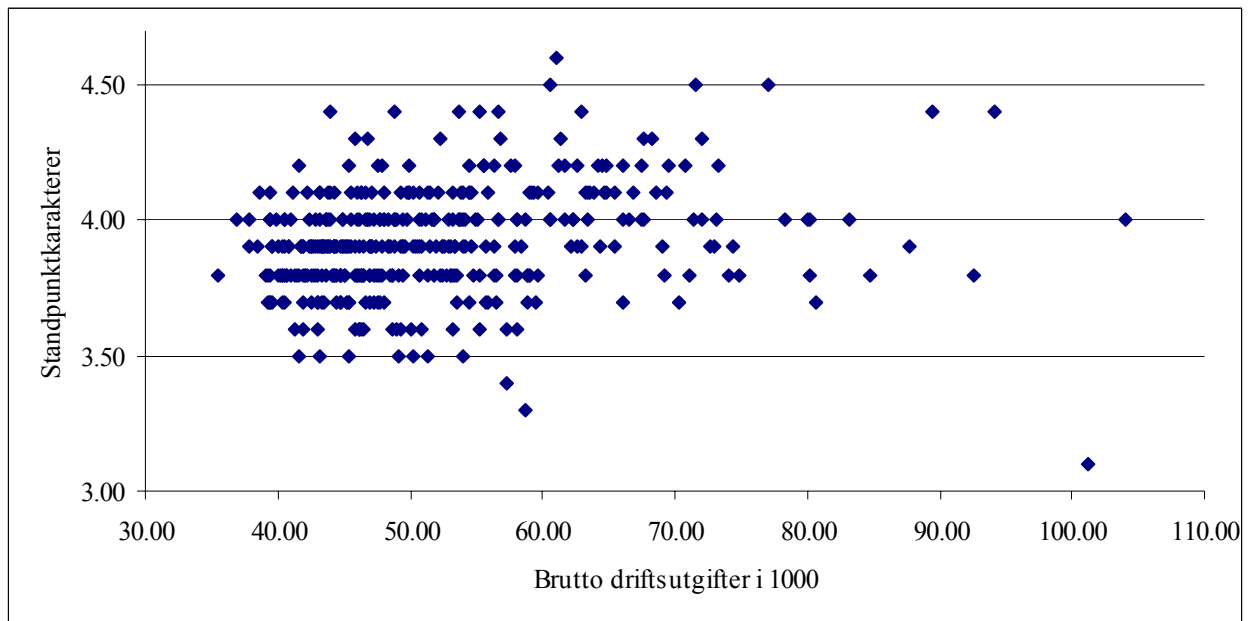
	Netto driftsutgifte i undervisning per innbygger 6-15 år	Brutto driftsutgifter i undervisning per elev
Gjennomsnitt 10 <i>beste</i> kommuner i <i>standpunktkarakter</i>	56 400	62 900
Gjennomsnitt 10 <i>dårligste</i> kommuner i <i>standpunktkarakter</i>	51 400	55 200
Gjennomsnitt 10 <i>beste</i> kommuner i <i>eksamenskarakter</i>	54 100	55 500
Gjennomsnitt 10 <i>dårligste</i> kommuner i <i>eksamenskarakter</i>	54 200	60 600

Se først på en sammenligning basert på *standpunktkarakter*. Da framkommer det at kommunene med de beste karakterene bruker mer penger enn kommunene med de dårligste karakterene. Dette framkommer både ved å benytte av netto og brutto driftsutgifter. Forskjellen er imidlertid ikke stor, og mindre enn i Dagsavisen. Det kan skyldes at de bruker netto utgifter per *elev*, noe som ikke er offentlig tilgjengelig fra Statistisk sentralbyrå, for nettoutgifter rapporterer de kun utgifter per *innbygger i alderen 6-15 år*.

Ser man så på *eksamenskarakterer*, blir bildet annerledes. Her er det ingen tegn til at ressursbruken er større i kommuner med gode resultater. For brutto driftsutgifter er det faktisk slik at utgiftene er større i de 10 dårligste kommunene enn i de 10 beste kommunene.

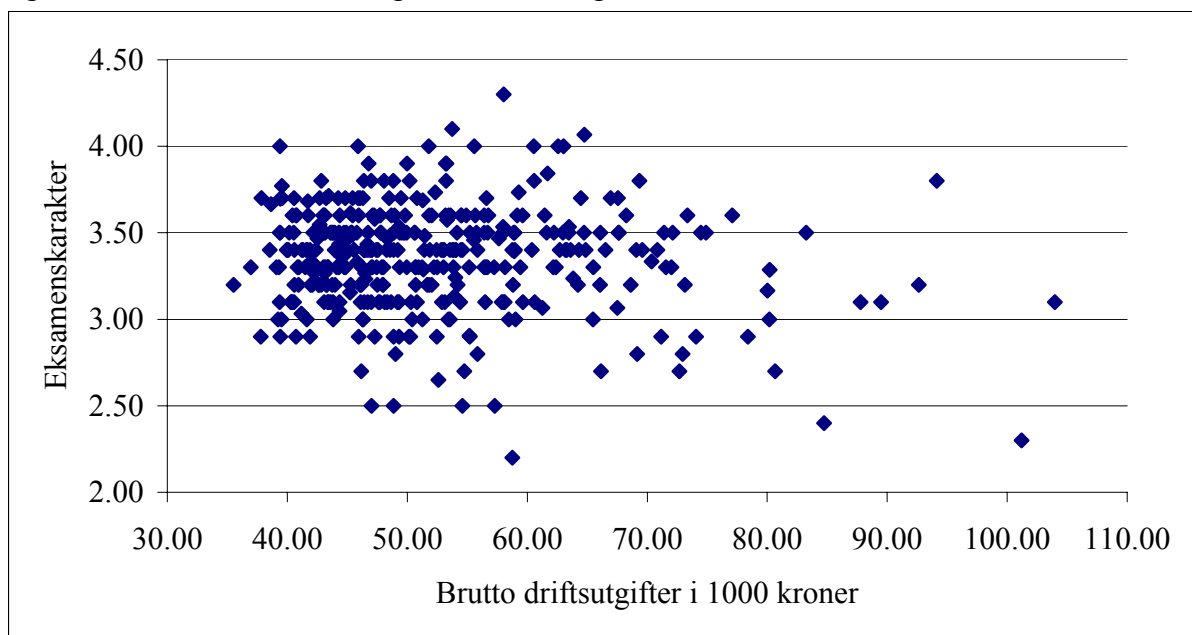
Denne sammenligningen er veldig grov fordi bare informasjon fra 20 kommuner benyttes. Figurene under viser et bilde som inkluderer alle kommuner

Figur 1. Standpunktkarakterer og brutto driftsutgifter

Det er ingen tydelig sammenheng her, men de fleste kommuner med dårlige standpunktkarakterer (under 3.8) bruker relativt lite ressurser. Et vanlig mål på sammenhengen mellom to variable er korrelasjonskoeffisienten. I dette tilfellet er den på 0.23 og signifikant positiv på 1 prosent nivå. Statistisk er det altså en positiv sammenheng mellom ressursbruk og standpunktkarakterer. Men det er ikke tilfellet for eksamenskarakterer som vist i neste figur

Figur 2. Eksamenskarakterer og brutto driftsutgifter

Her er det ingen positiv sammenheng mellom karakterer og ressursbruk. Korrelasjonskoeffisienten er faktisk negativ (-0.12), noe som indikerer at stor ressursbruk og dårlige resultater henger sammen. Denne korrelasjonskoeffisienten er ikke signifikant på 1 prosent nivå, men den er signifikant på 5 prosent nivå.

Hva er lærdommen av dette? For det første er denne sammenligningen konsistent med mye internasjonal forskning som viser at viss det er sammenhengen mellom ressursinnsats og resultater i skolen, så er den svak. Man må lete etter andre faktorer enn ressursbruk for å forklare variasjonen i skoleprestasjoner mellom kommuner. Sannsynligvis er det to hovedforklaringer. For det første varierer elevenes bakgrunn mellom kommuner. All skoleforskning viser at elevenes familiebakgrunn er viktig for hvordan de gjør det på skolen. For det andre er det grunn til å tro at skolekvaliteten varierer mellom kommunene. I noen kommuner er skolene flinke til å gi elevene økte kunnskaper, mens i andre kommuner er nok dette tilfellet i mindre grad. Dessuten, man bør ta hensyn til at læring per definisjon er en forbedring av kunnskaper. Derfor bør en sammenligning av kommuner eller skoler baseres på kunnskapsøkning og ikke kunnskapsnivå. Sammenligningen over er alt for unyansert til at det er fornuftig å basere skolepolitikken på den.